

terminál irányában fognak fejlődni: sokoldalúságuk fokozódik, méretük csökken és többnyire függetlenek a villamosenergia-hálózattól.

Szemben az olvasóceruzával, amely megjelenése óta alig változott, a vonalkódnyomatok választéka, gyorsasága és flexibilitása rendkívül sokat fejlődött. Amíg a kereskedelmi áruk esetében sok egyforma termék azonosításához sokszorosítással előállítható a vonalkód címke, könyvtári egységek raktári jelzeteleséhez egyetlen példányban kell tudni olcsón egyedi jelzet-hordozót előállítani. Eleinte egyedenként „ütötték le” a kód vonalait egy írógépszerű berendezéssel, ára 5000–8000 angol font között volt. A 70-es évek végén megjelentek tizedannyi áron az intelligens, grafikához is használható pontmátrixos printerek, amelyeken számítógépes vezérléssel a rendelési úrlaptól a bekötetési utasításig mindennek előállítható a vonalkódja anélkül, hogy külön címkéket használnánk. Újabban termoprinterek is megjelentek, ezekhez különleges papír kell és a nyomtatartósságáról még nincsenek tapasztalatok. Ígéretesek az elektrosztatikus vezérlésű színezett folyadéksugaras és a lézeres nyomtatók, olcsó asztali kivitelben.

Összefoglalva: az iparban és a kereskedelemben rohamosan terjedő vonalkódos adatbeviteli eljárás gyors, megbízható és olcsó, így a könyvtárgépesítésben is előnyösen alkalmazható.

EWANS, P. W.: Barcodes, readers and printers for library applications - Program, 17. köt. 3. sz. 1983. p. 160–171./

(Csát József)

A kínai könyvtárak és információs rendszerek*

Történelmi visszatekintés

Bár az utóbbi évszázadokban a kínai tudomány és gazdaság elmaradt a nyugati kultúrákhoz képest, nem szabad elfelejtenünk arról, hogy a papírt és a nyomtatást Kínában találták föl, és hogy már 3000 évvel ezelőtt léteztek ott könyvtárak.

Kína történelme folyamán a könyvtárakat becsülő és üldöző korok váltották egymást. A mai értelemben vett első könyvtár, a wuhani tartományi közkönyvtár 1903-ban nyílt meg, a példát más tartományok is követték. 1910-ben alapították a Pekingi Nemzeti Könyvtárat. 1930-ban már közel 3000 könyvtár működött az országban. Az információs szolgáltatások csak 1934-től követ-

hetők nyomon. A könyvtárak és információs intézmények 1949-ig, a Kínai Népköztársaság megalapításáig nem fejlődhetek a tudomány és a technika elmaradottsága, és a kormány nemtörődősége miatt.

Az első ötéves terv (1952–56) idején gyors fejlődésnek indult a tudományos élet. Kezdetét vette az információs munka is, bár szervezetlenül. 1956-ban a kormány azt a célt tűzte ki, hogy Kína iparosított országgá váljék, ezért ettől kezdve a tudományos és műszaki kutatások, és így az információs intézmények is, szabad utat kaptak. Hangsúlyozták, hogy az információ a modernizálás eszköze. 1958-ban az információs szakemberek megtartották első konferenciájukat, és az 1956-ban alapított központi információs szerv elnyerte mai nevét: Kínai Tudományos és Műszaki Információs Intézet (Institute of Scientific and Technical Information of China, ISTIC). A konferencia után minden minisztérium és tartomány megalapította saját információs intézetét, ezenkívül területi szervezetek és információs hálózatok alakultak. Ma az információs területen mintegy 50 ezren dolgoznak.

A kulturális forradalom 1966–76 között az információs rendszerben is nagy károkat okozott. Az informatikát csak az 1978-ban rendezett Nemzeti Tudományos Konferencia rehabilitálta. Ma a fő cél a modernizálás, az információs munkának is ezt kell szolgálnia.

Az információs rendszer fölépítése

A nemzeti információs rendszer központja az Országos Tudományos és Műszaki Bizottság alá tartozó ISTIC és annak Chongqing Szakága. Feladataival (a hazai és nemzetközi tudományos és műszaki információ tervszerű gyűjtése, feldolgozása, rendszerezése, információelemzés, referálás, tanulmányok készítése, fordítás, tájékoztatás, a bel- és külföldi információcseré és együttműködés megszervezése, az olvasószolgálatban tanácsadás, másolatkészítés, szakemberek képzése és továbbképzése, az információs problémák elméleti tanulmányozása és az ország információs intézményeinek koordinálása) elsősorban a gazdasági és tudományos fejlődést kívánja szolgálni.

Az ISTIC 27 osztályával, 7 könyvtárával, 5 kutatócsoportjával, nyomdájával és 1600 munkatársával egyike a világ legnagyobb információs központjainak. Az állomány 1979-ben: 12 700 külföldi folyóirat, 671 ezer külföldről származó dokumentum (főleg kutatási jelentések, konferenciaanyagok, disszertációk stb.), 6,6 millió szabadalom, 278 ezer szabvány, 350 ezer külföldi gyártmányismertető, 4000 féle kínai folyóirat, 200 ezer hazai dokumentum, 1 millió mikrofilmtekercs és mikrofilmlap, 33 ezer kézikönyv, 1200 tudományos és műszaki film. A beszerzés főleg előfizetés, továbbá nemzetközi csere útján történik. (Az ISTIC 63 országgal és 71

* Lásd még: CHANDLER, G.: Kína könyvtári rendszere (The Chinese library system. = Int. Libr. Rev. 12. vol. 1980. 4. no. 393–427 p.) = Könyvtári Figyelő, 27. évf. 1981. 6. sz. 451–456 p. (Töm.: ZOLTÁN Imre).

nemzetközi szervezettel tart fõnt cserekapcsolatot. A Chongqing Szakág fõ feladata különbözõ típusú másodlagos kiadványok összeállítása, fordítása és kiadása.

Az ISTIC más országos és helyi információs intézménnyel közösen alkotja a Kínai Tudományos és Mészaki Kiadói és Fordítási Bizottságot, amely jelenleg 379 fajta dokumentumot publikál. E dokumentumok 3 csoportra bonthatók: indexek, fordítások, kutatási anyagok.

1966 elõtt az országos információs rendszer koordinálását az ISTIC fõhatósága, az Országos Tudományos és Mészaki Információs Iroda látta el. Ma ezt a feladatot az ISTIC és a Kínai Tudományos és Mészaki Információs Társaság (ez utóbbi titkársága az ISTIC-ben van) végzi közösen. Az ISTIC – mint nemzeti információs központ – aktívan részt vesz a nemzetközi és kétoldalú információs együttmûködésben.

Az információs rendszer második szintjén mûködik a 29 tartományi és 43 miniszteriális információs intézet. Feladatuk az adott földrajzi egység, ill. szakterület igényeinek kielégítése. Szoros kapcsolatban állnak az ISTIC-vel és egymással. Dokumentációs központként mûködnek, a (szak)területi információcserét, és a hozzájuk tartozó intézmények referáló és fordítási tevékenységét koordinálják.

A területi információs intézmények közigazgatásilag a helyi állami vezetés hatáskörébe, szakmailag az ISTIC-hez tartoznak.

Mivel a kutatók és gyártók egyszerre információtermelõk és -használók, szükség van az információcserére. Ezt a célt szolgálják az országos és regionális szakterületi hálózatok. Jelenleg 3000 regionális és 300 országos hálózat mûködik. Ezek nagy részét az I. Nemzeti Információs Konferencia hatására alapították, többségük azóta is eredményesen mûködik.

A könyvtári rendszer

A kínai könyvtári rendszerben az alábbi könyvtártípusokat különböztetik meg: közmûvelõdési, oktatási, üzemi ill. szakszervezeti és tudományos ill. szakkönyvtárak. Pekingi Nemzeti Könyvtáruk 1910-ben alapították, 1 millió kötetével és 11 ezer folyóiratával a legnagyobb gyûjtemény Kínában. Dolgozói száma 860, olvasótermeiben egyidejûleg 7000 olvasó számára van hely. A Pekingi Nemzeti Könyvtár készíti a nemzeti bibliográfiát és 2000 könyvtárnak a katalóguscédulákat. A második legnagyobb közkönyvtáruk Sanghajban van, de csak megyei

szintig bezárólag is 1700 könyvtár várja az olvasókat, ami hatalmas fejlõdés az ötvenes évekhez képest (96 könyvtár). Ugyanilyen fejlõdés jellemzi a többi könyvtártípust is. A legnagyobbak közé tartoznak a Pekingi Egyetem könyvtárai, összesen 3,7 millió kötetel, és a Kínai Tudományos Akadémia könyvtára.

A különbözõ típusú könyvtárak a szakminisztériumok alá tartoznak, szakmai irányításuk a Kulturális Minisztérium Könyvtári Hivatalának a feladata. 1979-ben megalakult a Könyvtártudományi Társaság is, jelenleg 2300 tagja van.

A megoldásra váró problémák

A könyvtári és információs rendszer struktúrája jól szervezett, de a szolgáltatások és a gépesítés még fejletlen. Ezért mindent megtesznek, hogy a modernizálás elvei szerint felzárkózzanak a nemzetközi mézõnyhöz.

Megoldatlan a könyvtárosképzés. Bár már 1920 óta képeznek szakembereket, 1968-ban a diplomás könyvtárosok aránya 2% volt! Az információs szakmában még rosszabb a helyzet. Ma már 17 egyetemen van könyvtári tanszék, de információs szakemberképzés nincs.

A továbbképzésrõl az ISTIC, a Nemzeti Könyvtár és más nagy könyvtárak gondoskodnak: a könyvtártudomány és informatika elméletét és gyakorlatát, számítástechnikát, idegen nyelveket és természettudományokat oktatnak aszerint, hogy az adott szakmában dolgozó milyen feladatot fog ellátni.

A másik nagy problémát a gépesítés elmaradottsága okozza történelmi, politikai, gazdasági, valamint a kínai írás nehézségei miatt. Az automatizálás a hatvanas években kezdõdött, de a kulturális forradalom éveit alatt abbamaradt. 1975 óta újra folynak a kísérletek, jelenleg egy számítógépes országos hálózat kiépítésén dolgoznak.

Fontos feladat az információs intézmények felszerelése korszerû technikai eszközökkel. A könyvtárakban is ma már elsõdleges cél a gépesítés. Ezért pl. átvették az AACR II-t (Angol–Amerikai Katalógizálási Szabályrendszer). A kínai írásjelek gépbe táplálása azonban nagy gondot jelent a könyvtáraknál, annál is inkább, mert állományuk nagyrészt kínai nyelvû.

/XINGYUN, L.: Libraries and information services in China = Journal of Information Science, 6. köt. 1. sz. 1983. p. 21–31.)

(Reményi Andrea)